

הרב דוד אלחנן מוראלי

סימן קצג

בדין בית שער דבית ודחצר

אבל הרמ"ה י"ל דס"ל דחיצוב דב"ש הו' חיצוב ענמי או משום דמשמטין בו תשמישי דירה או משום דשם דירה עליו כיון דנטפל להבית ולהכי ס"ל דרק ב"ש דבית חייב אכל ב"ש דחצר לא.

והנה הרמב"ן והר"ן מוכיחים דב"ש דחצר חייב מההיא דבי ארזיקי דקאמר ר"י דמחייב שתי מזוזות ואלמלא אין ב"ש הפסח לחצר חייב במזוזה לא היה זה חייב במזוזה באותו פסח שבינו לחצר ולכאן נ"ע דמה ראיה היא והלא הם כשנותן בפסח שבין החצר לב"ש פסח החצר הוא ומה הראיה דאף ב"ש דחצר חייב ומו' נ"ב דמה הס"ד לחלק בין ב"ש דבית לב"ש דחצר והלא מאחר דב"ש דבית מחייבין משום כניסה לבית א"כ ב"ש דחצר נמי יש לחייב כניסה לחצר.

ובראיה דהס"ד בזה דאין לחייב ב"ש במזוזה משום דיש לנו לדון דכשיש ב' כניסות זה לפנים מזה ונכנסים דרכם למקום אחד אין הכניסה הראשונה הסמוכה לחצירתה חולקת מקום לעצמה ליחשב כניסה נפרדת ואין מחייבין רק את עיקר הכניסה וסד"א דשאני ב"ש דבית לחולק מקום לעצמו וחשיב כמרי כניסות נפרדות וי"ל הטעם משום דכניסת הב"ש חלוקה הרבה מכניסת הבית ומשא"כ ב"ש דחצר דאין חילוק חשוב ביניהם שנחשוב הב"ש ככניסה נפרדת ולהכי הוצרכו הרמב"ן והר"ן להוכיח דין זה דב"ש דחצר חייב במזוזה מההיא דבי ארזיקי. וי"ל דראיתם משום דס"ל דמירי הם שהי' להב"ש ג' פתחים וכדמצינן בטור שהיה לו פסח נוסף שנכנסין לו מרה"ר ע"ש. ולפיכך כמזוזה דאלמלא אין ב"ש הפסח לחצר חייב לא היה זה חייב במזוזה באותו פסח שבינו לחצר דכיון שנותן מזוזה בחצילת הכניסה מהפסח שאלל רה"ר שוב אין לנו לדון הפסח שבינו לחצר ככניסה נפרדת ומדמחייבין לה במזוזה ש"מ דלא מחלקין בזה וכל כניסה וכניסה חייבת במזוזה.

ויסוד ושורש לדברים אלו יש ללמוד ממש"כ בטערת הקודש על הא דאמרין הם ח"ר ב"ש הפסח לגינה ולקטניות רבי יוסי אומר נידון כקטניות וחכ"א נידון כב"ש וקאמר עלה רב ושמואל דאמרי תרוייהו מגינה לבית כו"ע לא פליגי דחייב מ"ט ביאה דבית היא כי פליגי מבית לגינה מר סבר קטניות עיקר ומר סבר גינה עיקר, ובחד לישנא פירש"י דמגינה לבית היינו באותו פסח שבין הגינה לב"ש וזה לכו"ע חייב וכמז ע"י בטע"ק ד"ל דלא פליגי חכמים רק על אותו פסח שנכנסין בו מב"ש לקטניות דאע"ג דביאה דבית היא מ"מ כבר י"א ידי חובת מזוזה מחמת ביאה לבית מאותה מזוזה שיעשה על פסח שבין הגינה לב"ש

תביא יומא דף יא. בשערין אחד שערי בתים ואחד שערי חצירות ואחד שערי מדינות ואחד שערי עירות ורפת ולולין ומתבן ואולרות יין ואולרות שמן חייבין במזוזה, יכול שאני מרבה אף בית שער אכסדרה ומרפסת ח"ל בית מה בית מיוחד לדירה יאלו אלו שאין מיוחדין לדירה ע"כ. ובריי"ף הל' מזוזה כתב ע"ז ח"ל ואי קשיא לך הא דמצינן מנחות לב: בית שער אכסדרה ומרפסת חייבות במזוזה, הם בשבטים פתוחין למוכן עכ"ל והו"ד במוס' מנחות שם ובכמה דוכתי וכמז עוד תי' אחר ד"ל דהא דקמני חייבין היינו מדרבנן אבל מדאורייתא ממעטינן להו משום דאינם מיוחדים לדירה ע"ש.

ויצריין עוד סוכה דף ח: דא"ר לוי משום ר"מ שתי סוכות של יוצרים זו לפנים מזו הפנימית אינה סוכה וחייבת במזוזה והחיצונה סוכה ופטורה מן המזוזה ופריך עלה ואמאי תהוי חיצונה כבית שער הפנימית ומחייב במזוזה ומשני משום דלא קביע, פירש"י לא זו ולא זו דבר קבוע ואין הפנימית חשובה להיות לה בית שער ע"כ. ומצאנו דאם היו הסוכות קבועות היו מחייבין להסוכה החיצונה משום ב"ש דפנימית ובצעה"מ שם הק' כנ"ל מההיא דיומא דממעטינן לב"ש דפטור ממזוזה משום דאינו מיוחד לדירה ותי' ד"ל דמה דפטרינן היינו בב"ש של אכסדרה ושל מרפסת וה"ה לב"ש של חצר אכל ב"ש דבית לעולם חייב במזוזה עכ"ד והרמב"ן במלחמות השיג עליו דודאי מיעוטא לאכסדרה ומרפסת גופייהו נמי הו', והעלה דעת הר"ף דהא דקמני חייבין מירי בשבטים פתוחין למוכן וכמז עוד ז"ל והו' יודע שלא בא רבינו ז"ל אלא למעט ב"ש הפסח לגינה וכיוצא בו שהוא פסח למקום פטור אכל פסח לחצר חייב שלא כדברי בעה"מ ז"ל דגרסינן צ"ה הקומץ רבה אמר רחבה א"ר יהודה בית ארזיקי חייב בשתי מזוזות מאי בית ארזיקי ב"ש הפסח לחצר ובתים פתוחים לבית שער ואלמלא אין ב"ש הפסח לחצר חייב במזוזה לא היה זה חייב במזוזה באותו פסח שבינו לחצר מדמחייבנא ליה בשתי מזוזות ש"מ ב"ש הפסח לחצר חייב במזוזה עכמ"ד וכדבריו דעת הר"ף כ"כ הר"ן ע"ש.

ולבאו' נראה דביאור מחלוקת הר"ף והרמ"ה דלדעת הר"ף חיצוב דב"ש בשבטים פתוחין למוכן הוא משום דנכנסים ממנו לבתים ואין חיצוב חיצוב ענמי דנימא דב"ש יש לו תשמישי דירה וחייב במזוזה רק דחיצוב מכה הבית דכפסח הבית דמי הואיל ונכנסים דרכו לבית ולהכי כתבו הרמב"ן והר"ן דלדעת הר"ף ב"ש דחצר נמי חייב דכיון דנכנסים דרכו לחצר כפסח החצר דמי ומחייב.

ממנה לבנים ולפיכך אי"ל שיהא לה חנאי בית שהרי חיובה מכח הבית היו וממילא אף שאינה מקורה חייבת חזו שכח דשמי התם שבתים מקורות פתוחים לחצירות והיינו דגני כמה שהבית דהוא המחייב להחזר היו מקורה.

ולכאור' יש לדון נ"מ בזה אי צעין שיהא בהחזר ד' על ד' על ד' דיעוין צפ"מ ס' רפ"ו סק"ל ש' בשם חמודי דניאל דב"ש אפי' לית ביה דע"ד חייב ויש לדון בטעם הדבר אי משום דחזי לתשמישהו כן הראוי ברש"ש סוכה ג'; או דילמא הטעם דמאחר וב"ש חיובו משום כניסה לבנים אי"ל שיהא זו חנאי בית וכמש"כ רבינו מנוח דמה"ט חזר חייבת אע"ג שאינה מקורה ולפי"ו נמצא דלדעת הבעה"מ אם ימא כמשנ"מ דס"ל דחיוב הב"ש הוא חיוב מזד ענמו א"כ יסבור ג"כ דצעין שיהא זו דע"ד גס י"ל לפי"ו דלענין חזר תלי בפלוגמא הנ"ל דאי חיובה משום כניסה לבנים י"ל דלא צעין שיהא זה דע"ד אבל אי חיובה מזד ענמה ומה דלא צעין שיהא מקורה הוא משום דדרכה בכך] י"ל דהא מיהא צעין דלהו צה ד' על ד' [שוב הראוי בזה צפרשה סדורה ס' כ"ה ע"ש].

והנה נחלקו בגמ' יומא דף יא. רב כהנא ורב יהודה צדין בית התבן וביה הבקר וביה העצים וביה האולרות שאין הנשים מתקשטות שם וגם אינם רוחצות שם אי חייבין במזוזה ע"ש. ולהלכה דעת הר"ף בהל' מזוזה דבסמ"ח חייבין במזוזה מלבד היכא דרוחצות שם וכ"כ הרא"ש שם ס' ט"ו אולם דעת הרמב"ם פ"ו ממזוזה הל' ז' דבסמ"ח פטורים ואין חייבין אלא כשהנשים מתקשטות בזה דלא י"ש בה יתוד לדירת אדם ע"ש. ויעוין בש"ך ס' רפ"ו סק"ז דמיימי להדרישה שביאר בדעת המחייבים דאף שאין דרים שם ממש מ"מ כיון שיוצאים ונכנסים בזה חשיבי בית דירה ע"ש.

העולה בזה דנחלקו רבוותא צדין מקום שנכנסים ויוצאים זו לדעת הר"ף והרא"ש וכן פסק השו"ע י"ד ס' רפ"ו ס"א דחייב במזוזה דגני בזה לחשבו כבית דירה ודעת הרמב"ם דלא כגני בזה וצעין שיהא זה יתוד לדירת אדם שיהיו משתמשין שם תשמיש דירה.

ולכאור' נראה דדין חזר תלי בהנ"ל דכיון שיוצאים ונכנסים בזה י"ל דלדעת המחייבים חשיבא כבית דירה ויש לחייבה כחיוב ענמי [בכל מה דנכנסים ממנה לבנים].

ובמצא לפי"ו דהרי"ף והרא"ש והרמב"ם אזלי לשיטתיהו בזה דהרי"ף והרא"ש דמחייבי לבית התבן ולבית האולר וכיו"צ וס"ל דמקום שנכנסים ויוצאים זו לאיזה לורך חשיב בית דירה מה"ט ס"ל דחזר חייבת מזד ענמה וכדמבאר ברמב"ן ובר"ן ש' בדעת הר"ף דב"ש דחזר חייב, מיהו אין זה מפורש להדיא בר"ף. וכ"ה דעת הרא"ש כמשנ"מ דלהכי הוצרך לפרש דהטעם דלא צעין שיהא החזר מקורה הוא משום דדרכה בכך.

והפסח השני שיהא מן הב"ש לקטניות אינו נידון מעתה רק כמו שאם היו עושים צ' דלתות לבית א' מבחוץ וא' מבפנים ואטו יהי צריך לאתרו פתח צ' מזוזה וכו' וס"ל להאי לישנא דבהחלמא הביאה ראוי לעשות המזוזה והלשון השני שברש"י ס"ל דבעיקר הביאה ראוי שיהיה המזוזה עכ"ד ע"ש.

אוצר החכמה

אולם בדעת הבעה"מ י"ל דהוא ס"ל דחיובה דב"ש דבית היו חיוב ענמי וי"ל פ' בהרתי או משום דמשתמשין בו תשמישי דירה או משום דשם דירה עליו כיון דנטפל להבית וס"ל דדוקא צ"ש דבית אבל צ"ש דחזר לא ומשום דפרווייהו ליחמיהו ביה דאין זו תשמישי חזר וגם דהחזר לא חשיב כולי האי לחייב צ"ש דירה. ומהכי דבי ארזיקי ס"ל דאין ראיה דהתם חיובו בפסח שציוו לחזר משום פסח החזר הוא, ויתכן עוד בדעת הבעה"מ דאין חיוב החזר חיוב ענמי רק דחייבת משום דנכנסים ממנה לבנים. ומ"מ צ"ש דחזר פטור משום דאין מחייבין כניסה לכניסה אחרת.

ואי קשיא מ"ש צ"ש דחזר דלדעת הבעה"מ לא מחייבין ליה במזוזה אף שנכנסים ממנו לבנים משערי עירות דמחייבין להו והלא התם נמי נכנסים מהם לכניסה אחרת י"ל דשמי צ"ש דחזר דליכא צ' כניסות זה לפניו מזה והאחמ סמוכה לחצירתה וזה אמרינן דאינם נחלקים ליחשבו ככ' כניסות אלא הכל כניסה אחת היא ומש"כ שער עירות דחלוקין מכניסת הבית והחזר וכניסות נפרדות הן, ויעוין עוד בחומ' ימים יומא יא. ח"ל וא' שער מדירות וא"ת ואמאי מחייבי בזה משום דנכנסין דרכן לבנים והא פטרינן לקמיה צ"ש אע"פ שנכנסין דרכו לבית וי"ל דעדיפי מב"ש לפי שהוא דבר קטן אבל אלו הו"ל כפתח חצירות שהם גדולים ונכנסים דרכם לבנים ע"ש וי"ל פ' עד"ו בבעה"מ דב"ש דחזר גרע משערי עירות ולא חשיב ועיין.

והנה העולה מדברי הרמב"ן והר"ן דחיוב החזר חיוב ענמי הוא ואין חיובו משום דנכנסים ממנו לבנים אלא דליהו חשיב כבית דירה וחייב במזוזה. ויעוין ברא"ש הל' מזוזה ס' י"א אהא דאמרינן בגמ' מאי פיתחי שימאי פליגי בה וכו' חד אמר דלית להו תקרה ופירש"י בחד לישנא דהיינו שאין הבית מקורה והק' ע"ז הרא"ש דמי גרע משערי חצירות דחייבין במזוזה כדאיתא בפ"ק דיומא אף שאינם מקורים [וכן הקשו בחומ' לג' והניחו בקושא] ופי' וי"ל דאין ראיה מחזר לבית דחזר דרכו להיות ק' ומשמש לדירת הבנים אבל בית אינו ראוי לבית דירה כשאינו מקורה ע"כ ע"ש, אולם צב"י ס' רפ"ו ד"ה בית שאינו מקורה כ' וז"ל והר' מנוח כחזר ואע"ג דשערי חצירות חייבים התם שבתים מקורות פתוחים לחצירות ע"כ. וכחזו האחרונים [ע"י ח' רא"ל מאלין ז"ל] דנחלקו אי חזר חייבת מזד ענמה או דחיובה משום כניסה לבנים דלדעת הרא"ש חיובה מזד ענמה דאף שאין בהחזר בית דירה מ"מ כיון שיש בה תשמישי דירה נכללת בחיובה דבביתך ולהכי הוצרך לפרש דדוקא משום דהחזר דרכה להיות בלא קירוי לפיכך חייבת אף בלא קירוי ומש"כ בית דאין דרכו להיות בלא קירוי, אבל לדעת רבינו מנוח חיוב החזר הוא משום דנכנסים

אכל הרמב"ם דפומר בית האור ממזחה משום דס"ל דמה שנכנסים ויוצאים בו לא כגי לחשבו בית דירה סוכה מה"ט דחלל אינה חייבת מזל עצמה וכמו שמבואר בדבריו בפ"ו הל' ו' והל' ח' ו"ל ז"ש וכו' פטורין מן המזחה וכו' אם היו בתים המייבין במזחה פטורין למקומות אלו חייבין במזחה לפיכך אי' שערי חצירות וא' שערי מבואות וכו' הכל חייבים במזחה שהרי הבתים המייבים במזחה פטורין למוכן וכו' ע"כ. והרי דס"ל דחיוב החלל הוא משום דנכנסים ממנה לבתים ודו"ק.

והנה כי הריטב"א סוכה דף ח': (הוצאה חדשה) לישב הא דקמ"י ז"ש אכסדרה ומרפסת חייבין דהיינו מדרבנן

ומפני שפטורים למקומות חיוב מידי דהוה אשערי עירות ושערי מדינות ע"ש. ומבואר דס"ל דשערי עירות ומדינות חיובן מדרבנן, ויל"ע לפי דבריו בשערי חצירות אי' חיובן מה"ט או מדרבנן ולכא' אי' חיובן משום כניסה לבתים י"ל דשערי חצירות נמי לא שנה וחיובן מדרבנן אך אי' חיובן מזל עצמן דכניס דירה חשיבי יתכן דיהא חיובן מה"ט אכן יעויין בריטב"א יומא יא. ושם כי להדיא דחיובן מדרבנן ו"ל ומיהו חיוב עירות ומדינות וחצירות אינם אלא מדרבנן דאסמכוה רבנן אקראי וכ"כ ה"ר ז"ל עכ"ל ולכא' נראה דס"ל דחיוב שערי חצירות כחיובא דשערי עירות ומדינות הוא וחיובן הוא משום דנכנסים מהם לבתים.

הרב יוסף ליברמן

סימן קצד

בענין עיקר חיובא דמזוזה

א תרי דינים בחיובא דמזוזה חובת הבית וחובת הפתח
ב בענין מזוזה בין בית לחצר וכל מקום פטור

לכניסה ויציאה מן הבית ופתח הגדול להכניס בו חצרות מן הרחוב, ככה"ג למה יבטל פתח הגדול לפתח הקטן, והשאלה שצריכים לדון היא אם תשמיש פתח הגדול מחייבת במזוזה ד"ל כיון דהוי תשמיש לפרקים ולא תדיר אי"ו פתח שחייבת במזוזה, אבל אם נימא שהוי תשמיש המחייבת במזוזה למה כשיש עוד פתח תפטר פתח זו.

[אח"ח 1234567]

ב) ונראה דתלוי בגדר חיובא דמזוזה, האם היא חובת הבית והפתח היא מקום ההנחה או שעצם תשמיש הפתח שנכנסים דרכה לבית מחייבת במזוזה, ומעמה אם תשמיש הפתח מחייבת במזוזה, קשה לומר שתשמיש פתח הגדול בטילה לתשמיש פתח הקטן, דהא הו"י שני תשמישין שונים, והשאלה בפתח הגדול היא אם תשמיש זו מחייבת במזוזה או לאו וכנ"ל, אבל אם חובת מזוזה היא חובת הבית שפיר י"ל דכלפי הבית הוי פתח הקטן עיקר הפתח ופתח הגדול טפילה.

ונראה שאכן יש ב' הדינים בחיובא דמזוזה וצא נפק"מ בידון זה, והמקור לזה הוא מסוגיא מנחות ל"ג ב' ת"ר בית שער הפתוח לגינה ולקטניות ר' יוסי אומר נידון כקטניות וחכ"א נידון כבית שער, רב ושמואל דאמר תרוייהו מגינה לבית כו"ע לא פליגי דחייב מ"ט ביאה דבית היא כי פליגי מבית לגינה מר סבר קטניות עיקר ומר סבר גינה עיקר.

ויעויין בפירש"י, ומבואר שיש לבית שער פתח פנימי וחיצון [עין רש"י ד"ה כי פליגין] והיינו פתח שנכנסין בו דרך הגינה לבית ופתח חיצון ללכת מן הבית דרכו לגינה, ומבואר כאן

א) בשו"ע סי' רפ"ו סי"ח איתא בית שיש לו פתחים הרבה אעפ"י שאינו רגיל ללכת ולבוא אלא באחד מהם חייב לעשות מזוזה בכל פתח ופתח, והרמ"א מפרש, הואיל ונעשו לכניסה ויציאה, ומוסיף חידוש דין מדברי המהרי"ל בזה"ל, מרתף שיש לו פתח מן הרחוב שמכניסין בו יין בחצרות גדולות ויש לו פתח קטן מן הבית שנכנסין ויוצאין בו תמיד, אם הפתח הקטן ראוי למזוזה היא חייבת והגדולה פטורה ואם אין הקטן ראוי למזוזה הגדולה חייבת והקטן פטור עכ"ל.

ובפשוטו הביאור בדברי המהרי"ל כמש"כ הש"ך שם דאף אם כל פתחי הבית חייבין במזוזה אף שרגיל ללכת ולבוא רק באחד מהם, זה הכל כשהתשמיש היא כניסה ויציאה מן הבית, אבל כשהתשמיש הפתח תשמיש טפילה כמו כה"ג שהפתח עשוי להכניס בו חצרות גדולות מן הרחוב, ככה"ג י"ל שבטל ההוא פתח לעיקר הפתח, אמנם כ"ו אם עיקר הפתח חייבת במזוזה אבל אם עיקר הפתח קטן ואין בו השיעור להחייב, אז אף שתשמיש פתח האחר הוי תשמיש טפילה מ"מ היא חייבת במזוזה עי"ש בש"ך.

אמנם ע"ס הסברה דתשמיש הפתח הגדולה טפילה לפתח הקטן י"ב דפשוטו שייך לומר בטול וטפילה רק אם ב' הפתחים משמשים לתשמיש אי' ובעיקר משמשים בפתח אי' אז הפתח השני טפילה לפתח ההוא, אבל באופן שצ' הפתחים יש להם תשמישים שונים וכגוונא דמהרי"ל שהפתח הקטן עשוי